

Význam kontroly pri ochrane ľudských práv a slobôd

Anotácia: Autor v predmetnom článku popisuje princípy zakotvené v Ústave Slovenskej republiky so zameraním na občiansky princíp, ako aj orgány ochrany práva. Informuje o činnosti útvaru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v súvislosti s úlohou Výboru CPT. Ďalej autor poukazuje aj na potrebu zamerania činnosti najmä Policajného zboru, resp. Ministerstva vnútra Slovenskej republiky na zabezpečenie práv národnostných menšín a etnických skupín, žijúcich v rôznych komunitách.

Kľúčové slová: ľudské práva, princípy, Ústava Slovenskej republiky, základné práva a slobody, orgány ochrany práva, Policajný zbor, komunity, komunitná činnosť polície, policajný špecialista.

Ľudskú spoločnosť možno charakterizovať ako zložitý systém tvorený ľuďmi organizovanými do spoločenských skupín, orgánov a inštitúcií, uznávajúcich určitú hierarchiu hodnôt, pričom vzťahy ktoré vznikajú medzi jednotlivcami, skupinami, orgánmi a inštitúciami sú upravované systémom noriem.¹ Tento systém noriem je ovplyvňovaný spoločenskými vzťahmi, ako aj samotnou vyspelosťou spoločnosti a jej hodnotami.

Svoje pravidlá správania, ktoré prevzal či transformoval recepciou štát, mala tiež predštátna rodová spoločnosť. Bolo to nepísané obyčajové – zvykové právo. Relevanciu právnych noriem nadobudlo obyčajové právo tým, že ho autorizoval štát, a to najmä uplatňovaním postihu, teda trestaním za jeho nedodržiavanie a porušenie.² V demokratických spoločnostiach majú jednotlivci rovnaké práva a samozrejme nielen práva, ale aj povinnosti. Tieto sú upravované zákonmi a ich dodržiavanie je zabezpečované donucovacou mocou štátu.

Ľudské práva patria k tým pojmom, pre ktoré má každý občan vlastnú definíciu a vlastné predstavy o svojich ľudských právach. Nevyberá si ich ani si ich nevyrába, ale sa s ľudskými právami narodí a nemôže sa ich vzdať a v niektorých prípadoch – ako napríklad nutná obhajoba v trestnom procese – sú mu dokonca nanútené.³ Možno povedať, že ľudské práva sú oprávnenia priznané jednotlivcovi, ktoré mu umožňujú plne využívať jeho schopnosti, inteligenciu, talent a znalosti na uspokojenie svojich duchovných a iných nárokov.⁴

Vláda Slovenskej republiky, ktorá vzišla z demokratických parlamentných volieb konaných 17. júna 2006, vo svojom Programovom vyhlásení vychádza zo skutočnosti, že podmienky, v ktorých ľudia žijú a pracujú, nie sú len ich osobnou vecou alebo zodpovednosťou ich blízkych a ich rodín, ale aj vecou verejnou. Preto sa snaží vytvoriť podmienky na čo najväčšiu garanciu práv, istôt a bezpečnosti občanov Slovenskej republiky, a to aj vytvorením systému ochrany práva.

Zabezpečovanie dodržiavania práva pomocou právnych sankcií a štátnomocenského donútenia tvorí súčasť systému ochrany práva. V každom právnom systéme musí existovať zodpovednosť za porušenie povinností stanovených predpismi. Pod pojmom práva záruka ochrany práva rozumieme štátnym donútením zabezpečené právne formy ochrany verejného i súkromného práva, práv a slobôd občanov, ako aj verejného poriadku a bezpečnosti demokratickej spoločnosti pred bezprávím a nezákonným konaním a zákonom ustanovené spôsoby a postupy ich nápravy.²

Základom politického systému a suverinity štátnej moci je občan, ktorý je vlastne politickým subjektom. Od občanov pochádza štátna moc, občania formujú štát. Väčšinou len

¹ NESVADBA, A., ZACHOVÁ, A. *Teória štátu a práva (vybrané problémy)*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave 2005. s. 5.

² IVOR, J. a kol. 2006 *Trestné právo hmotné (Všeobecná časť) I*. Bratislava : s. 13, Vydalo vydavateľstvo právnickej literatúry IURA EDITION, spol. s r. o. Bratislava.

³ SVÁK, J., KUPCOVÁ, Z., FICO, R., 2000. *Polícia a ľudské práva (Európsky koncept)*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 200. s. 7.

⁴ KRŠKOVÁ, A. *Úvod do štúdia práva*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave 1997. s. 141.

občania disponujú politickými právami, predovšetkým volebným právom (osobnými, sociálnymi, prípadne inými právami nedisponujú ani iní obyvatelia). Okrem občanov štátu tvoria obyvateľstvo štátu aj cudzinci, ktorými rozumieme fyzickú osobu, ktorá nie je štátnym občanom štátu, na území ktorého sa nachádza, ale má štátoobčiansky vzťah k inému štátu, alebo je bezdomovec v zmysle medzinárodného práva verejného. Cudziniec podlieha právu toho štátu, na území ktorého sa nachádza.⁵

Osobitne citlivou otázkou v právnom štáte sú garancie základných práv a slobôd občanov. Tieto sú garantované v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky. Ich garancia je ďalej upravená v zákonoch, ktoré konkretizujú ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky. Sú to napríklad zákon o politických stranách, petičný zákon, zákon o štátnom občianstve, zákon o združovaní občanov, volebný zákon, Občiansky zákonník. Výklad a používanie ústavných zákonov, iných zákonov a ďalších právnych predpisov musí byť v súlade s Listinou základných práv a slobôd. Významnou súčasťou garancie základných ľudských práv a slobôd je najmä činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky, všeobecných súdov, prokuratúry a Policajného zboru.

Pre charakterizovanie princípov so zameraním na občiansky princíp je potrebné uviesť, že základným zákonom štátu majúcom najvyššiu právnu silu, osobitne predpísanú formu prijatia a komplexný obsah upravujúci najdôležitejšie spoločenské vzťahy je Ústava Slovenskej republiky č. 460 z 1. septembra 1992, ktorá už bola niekoľkokrát novelizovaná.

Ústava Slovenskej republiky sa skladá z dvoch častí – Preambuly a deviatich hláv, ktoré tvoria druhú časť rozdelenú na jednotlivé oddiely, pričom obsahuje 156 článkov. Ústava Slovenskej republiky je založená na viacerých princípoch, napríklad na princípe medzinárodne právne uznávaného neodňateľného prirodzeného práva národov na sebaurčenie, národný a občiansky princíp, princíp právneho štátu, princíp suverenity ľudu. Prirodzené právo národov na sebaurčenie a rešpektovanie suverenity národa a jeho práva utvárať si slobodne spôsob a formu svojho národného života. Tento národný princíp Ústavy Slovenskej republiky je vzhľadom na potrebu spolužitia s národnostnými menšinami a etnickými skupinami žijúcimi na území Slovenskej republiky doplnený občianskym princípom tak, aby i príslušníci národnostných menšín a etnických skupín mali a cítili spolupatričnosť k Slovenskej republike a zodpovednosť za uplatňovanie demokratickej formy vlády a záruk slobodného života, rozvoja duchovnej kultúry a hospodárskej prosperity. Občiansky princíp sa podstatným spôsobom akcentoval najmä po novembri 1989, a to najmä v súvislosti s diskusiou o základných občianskych právach a slobodách, medzi ktoré nesporne patria aj práva národnostných menšín a etnických skupín.⁶

Právne záruky ako prezumpcia nevinoty, princíp rovnosti a objektívnosti sú zakotvené aj v Ústave Slovenskej republiky. V súvislosti s realizáciou základných práv a slobôd treba zdôrazniť, že ak by došlo k porušeniu práv a slobôd občana, ten sa môže obrátiť na všeobecný súd vo veci ochrany svojich práv, v prípade, že neuspeje, alebo nie je stotožnený s rozhodnutím, môže sa obrátiť na Ústavný súd Slovenskej republiky. Po nesúhlase, resp. nespokojnosti s rozhodnutiami uvedených inštitútov, je tu ešte možnosť, obrátiť sa vo veci ochrany občianskych práv a slobôd i na Európsky súd ľudských práv. V Ústave Slovenskej republiky sú zakotvené aj ďalšie demokratické princípy, akými sú referendum a územná samospráva.

Určitou vzájomnou kombináciou národného a občianskeho princípu je princíp rovnoprávnosti národa a národnostných menšín a etnických skupín. S poukázaním na článok 34 odsek 1 Ústavy Slovenskej republiky možno uviesť, že príslušníci národnostných menšín a etnických skupín sú zvýhodnení oproti štáttvornému národu, pretože v uvedenom článku sa uvádza: "...občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické

⁵ NESVADBA, A., ZACHOVÁ, A. 2005. *Teória štátu a práva (vybrané problémy)*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave 2005. s. 15 - 16.

⁶ elektronický zdroj <http://referaty.atlas.sk/odborne-humanitne/pravo/39381/>.

skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj ...“, pričom ďalej sú vymenované najmä práva, v ktorých sa tento rozvoj zaručuje. V Ústave Slovenskej republiky nikde nie je zmienka o zárukách všestranného rozvoja štátotvorného národa. Dôležitou časťou uvedeného článku je ustanovenie odseku 3, v ktorom sa uvádza, že „výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, zaručených v Ústave Slovenskej republiky nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva“. Uvedená úprava sa považuje za určité ohraničenie práv občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny.

Ďalším princípom je princíp právneho štátu, ktorý na jednej strane vyjadruje požiadavku, aby vláda bola vládou práva, a nie vládou ľudí, na druhej strane však tiež vyjadruje, že nie moc vytvára právo, ale právo vymedzuje hranice moci.

Princíp suverenity ľudu je v Ústave Slovenskej republiky zakotvený v ustanovení článku 2 ods. 1, ktoré znie: Štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom volených zástupcov alebo priamo“. Uvedený princíp je nepriamo zakotvený i v piatej hlave Ústavy Slovenskej republiky, ktorá upravuje postavenie, pôsobnosť, štruktúru a organizačné formy činnosti Národnej rady Slovenskej republiky a jej orgánov, ako aj postavenie a práva a povinnosti poslancov Národnej rady Slovenskej republiky.

V Ústave Slovenskej republiky sú v druhej hlave upravené základné práva a slobody. Podľa čl. 12 „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremičateľné a nezrušiteľné. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať. Každý má právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti. Zakazuje sa akékoľvek ovplyvňovanie tohto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodňovaniu. Nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody“.

Ústava Slovenskej republiky pri zakotvení práv a slobôd občanov akcentuje významnú skutočnosť, že výkon práv a slobôd jedným občanom nesmie byť na ujmu práv a slobôd iným občanom. Ústava Slovenskej republiky vychádza z princípu nedotknuteľnosti a univerzálnosti charakteru prirodzených ľudských práv, teda z toho, že tieto práva nie sú nanútené štátom. V zmysle ústavnej úpravy sféra slobody človeka je prvoradá. Štátna moc môže zasahovať do slobody človeka len vtedy, ak je na to zmocnená zákonom.

Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z akéhokoľvek dôvodu, vo výkone práv a povinností v súlade s dobrými mravmi, ako aj v prijímaní opatrení na ochranu pred diskrimináciou, ak je možné prijatie takýchto opatrení požadovať vzhľadom na konkrétne okolnosti a na možnosti osoby, ktorá má povinnosť túto zásadu dodržiavať.⁷

V tejto súvislosti treba poukázať aj na kontrolné orgány ochrany práva. Úlohou kontrolných orgánov ochrany práva je predovšetkým kontrolovať, či nedochádza k porušeniu práva, a to tak pri jeho aplikácii, ako aj pri jeho realizácii. Jedným z kontrolných orgánov ochrany práva, ktorý zaujíma osobitné postavenie je Policajný zbor.

Pri plnení úloh zo strany Policajného zboru, a to najmä pri vykonávaní služobných zákrokov často dochádza k zásahom do ľudských práv a slobôd, ktoré verejnosť nevníma len pozitívne, najmä vtedy, keď dochádza k obmedzeniu základných práv a slobôd. Policajný zbor má zo zákona oprávnenia napríklad zaistiť osobu, obmedziť slobodu pohybu a pobytu, použiť silu, otvoriť byt či vykonať prehliadku. Verejnosť vníma činnosť Policajného zboru

⁷ § 2 ods. 1 zák. č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení zák. č. 539/2005 Z. z.

najmä z pohľadu skutočnosti, či ide o zásahy, resp. obmedzenia práv a slobôd, zákonné a oprávnené alebo nezákonné a neoprávnené.

Práva národnostných menšín a etnických skupín, ktoré sú v Ústave Slovenskej republiky upravené v čl. 33 a 34 možno čiastočne zaradiť medzi politické práva. Ich obsahom nie sú osobitné ľudské práva, ale uplatňovanie niektorých ľudských práv tak, aby sa vyrovnal možný nerovný prístup k ich realizácii, ktorý by vyplýval práve z národnostného pôvodu ľudí. Práva národnostných menšín a etnických skupín sú chápané ako individuálne ľudské práva, ktoré sú v Ústave Slovenskej republiky výslovne uvedené. V článku 33 Ústavy SR je uvedené, že „Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine nesmie byť nikomu na ujmu“. Uvedené ustanovenie je podľa môjho názoru zakotvené najmä z dôvodu slobodného a rovnoprávného rozvoja a života všetkým národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, ktoré tvoria obyvateľstvo Slovenskej republiky. Vláda Slovenskej republiky prijme alebo už prijíma potrebné opatrenia na premenu Policajného zboru na moderný a racionálne usporiadaný, funkčný a akcieschopný ozbrojený bezpečnostný zbor, garantujúci práva, istotu a bezpečnosť občanov Slovenskej republiky.

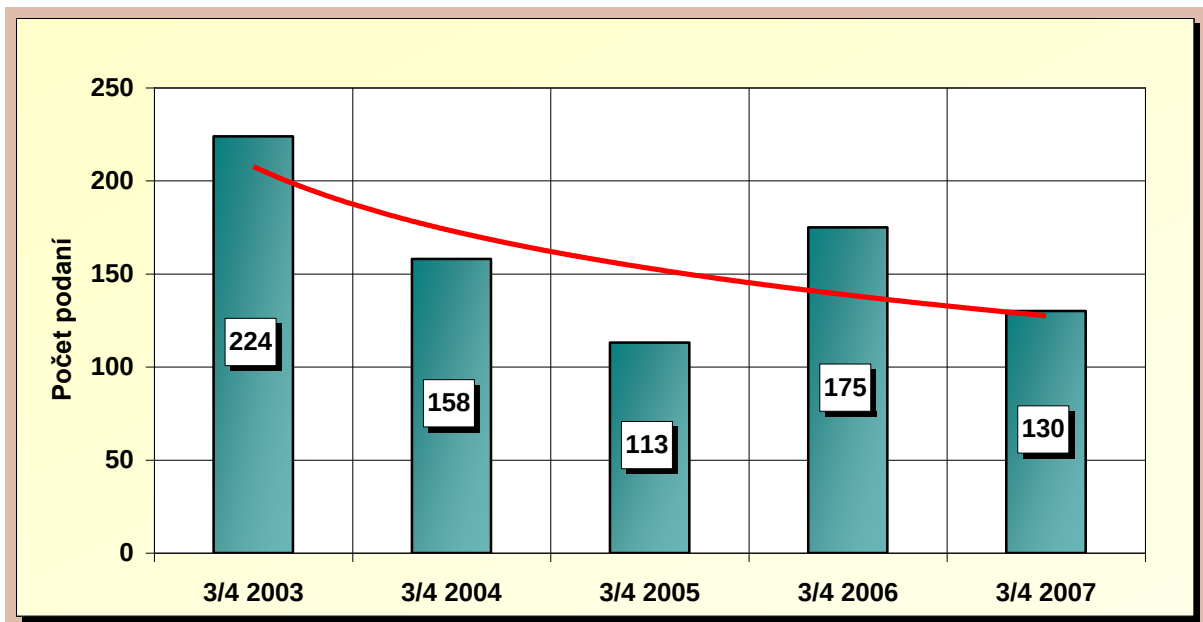
Z môjho pohľadu ide aj o také úlohy Policajného zboru, ktoré zabezpečia rovnaký prístup, rovnaké práva a povinnosti, rovnaké podmienky rozvoja všetkým občanom Slovenskej republiky, žijúcim v rôznych komunitách. Zabezpečenie dodržiavania a uplatňovania princípov zakotvených najmä v Ústave Slovenskej republiky je úlohou viacerých štátnych orgánov a inštitúcií. Významné úlohy však vyplývajú aj Policajnému zboru a zvlášť v oblasti vnútorného poriadku a bezpečnosti. Priority vlády SR sú zakotvené v Programovom vyhlásení vlády SR z augusta 2006, z tohto dokumentu vyplýva, že dominantným prvkom sa musí stať vzťah medzi slušným občanom a slušným príslušníkom Policajného zboru budovaný na princípoch rešpektovania osobnosti, základných práv a tolerancie.

V uvedených skutočnostiach možno uviesť, že úrad inšpekčnej služby Policajného zboru a po organizačných zmenách na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky od 1. septembra 2007 sekcia kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky plní viaceré úlohy v oblasti občianskych práv. Ide najmä o úlohu z uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 979 z 10. októbra 2001 k návrhu odpovede vlády Slovenskej republiky na správu Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) z druhej periodickej návštevy Slovenska uskutočnenej 9. až 18. októbra 2000. Vláda Slovenskej republiky uložila ministrovi vnútra Slovenskej republiky aj úlohou D.2 – „venovať trvalú pozornosť činnosti sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri vyšetrovaní podaní zadržaných, zaistených a obvinených osôb na zranenia, ktoré im podľa ich vyjadrenia boli spôsobené príslušníkmi Policajného zboru“, s termínom raz ročne informovať vládu Slovenskej republiky.

Sekcia kontroly a inšpekčnej služby MV SR eviduje podania na základe oznámení predložených Zborom väzenskej a justičnej stráže, prokuratúrou, samotnými občanmi alebo iných podnetov (napríklad oznámenia postúpené od iných útvarov Policajného zboru). Pre priblíženie uvedenej činnosti uvádzam, že za obdobie od 1. januára 2007 do 30. septembra 2007 bolo prijatých 130 podaní. Z uvedeného počtu:

- 94 (72,30 %) podaní, čo je o 49 podaní menej ako za hodnotené obdobie roku 2006 (143), bolo uznesením odmietnutých podľa § 197 ods. 1 písm. d/ Trestného poriadku, pretože nebol dôvod na začatie trestného stíhania alebo na postup podľa odseku 2 uvedeného ustanovenia Trestného poriadku,
- 6 podaní bolo realizovaných vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku,

- 15 podaní bolo realizovaných návrhom na zastavenie trestného stíhania podľa § 215 Trestného poriadku,
- 4 podania boli uznesením odložené podľa § 197 ods. 1 písm. c/ Trestného poriadku,
- 11 podaní je predmetom ďalšieho šetrenia, pretože nebolo o nich rozhodnuté.

Graf - Počet podaní zadržaných, zaistených a obvinených osôb na zranenia, ktoré im podľa ich vyjadrenia boli spôsobené príslušníkmi Policajného zboru zaevidovaných úradom inšpekčnej služby Policajného zboru za obdobie trištvrte rokov 2003 až trištvrte roku 2007.

Porovnaním uvedených údajov za obdobie od 1. 1. 2007 do 30. 9. 2007 s rovnakým obdobím roku 2006 možno uviesť, že počet podaní v uvedenom období zaevidovaných úradom inšpekčnej služby Policajného zboru, resp. sekciou kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, klesol. V období od 1. 1. 2006 do 30. 9. 2006 bolo zaevidovaných 175 podaní, čo je o 45 podaní viac ako za hodnotené obdobie roku 2007.

Prešetrením 109 podaní (83,84 %) sa neprimerané násilie zo strany príslušníkov Policajného zboru nepotvrdilo. Išlo o podania, ktoré boli realizované vydaním uznesenia o odmietnutí veci podľa § 197 ods. 1 písm. d/ Trestného poriadku a podania realizované návrhom na zastavenie trestného stíhania podľa § 215 Trestného poriadku. Zo strany oznamovateľov ide dlhodobo často o účelové podania s cieľom oslabiť dôkaznú situáciu voči sebe a dosiahnuť zníženie výšky hroziaceho trestu, respektíve vyhnúť sa trestnému stíhaniu. Častá je tiež zrejma snaha o určitú odvetu voči zakročujúcim príslušníkom Policajného zboru, a to najmä u občanov, ktorí podávajú oznámenia na udalosti, ktoré siahajú ďalej do minulosti, a teda nie je to ich bezprostredná reakcia na aktuálny zákrok. Uvedená situácia dlhodobo pretrváva.

Vo veciach, ktoré poverený príslušník Policajného zboru, resp. vyšetrovateľ Policajného zboru, uznesením odmietol podľa § 197 ods. 1 písm. d/ Trestného poriadku, dospel k záveru, že napríklad použitie donucovacích prostriedkov pri služobnom zákroku bolo adekvátne, skutkový stav podľa údajov oznamovateľov sa nestal, výkon práv a povinností bol v súlade so zákonom, boli zisteným skutkovým stavom vyvrátené tvrdenia oznamovateľov, postup bol v súlade s internými predpismi, nenaplnili sa znaky skutkovej podstaty preverovaného podozrenia z trestného činu.

Podstatou predchádzania tejto trestnej činnosť je aj oboznamovanie príslušníkov Policajného zboru s internými predpismi a informáciami potrebnými na riadny výkon štátnej služby. Príslušníci Policajného zboru budú s uvedenou problematikou, so zameraním na etiku práce, oboznamovaní najmä prostredníctvom rezortných škôl, a to formou prednášok. Funkcionári sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky okrem toho na tento účel využívajú aj porady riadiacich pracovníkov Policajného zboru s riaditeľmi útvarov Policajného zboru, na ktoré sú pozývaní. Oboznamujú ich s poznatkami o negatívnom konaní a najmä s prípadmi konkrétneho násillia zo strany príslušníkov Policajného zboru a ich príčinami. Cieľom je využívanie týchto poznatkov v riadiacej práci a znižovanie počtu prípadov neadekvátneho konania príslušníkov Policajného zboru voči zadržaným, zaisteným a obvineným osobám.

Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 278 zo dňa 23. apríla 2003 k vyhodnoteniu „Priorít vlády Slovenskej republiky vo vzťahu k rómskym komunitám za rok 2002“ a „Stratégie vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov rómskej komunity za rok 2001“ a základné tézy koncepcie politiky vlády SR v integrácii rómskych komunít bola v bode C. 6. ministrom vnútra Slovenskej republiky uložená úloha „vypracovať analytický materiál o funkcii policajného špecialistu pre prácu s rómskymi komunitami a informovať o výsledku vládu“. Prezídium Policajného zboru na základe uvedeného v novembri 2003 pripravilo materiál „Analýza funkcie policajného špecialistu pre prácu s rómskymi komunitami“. Bola zriadená pracovná skupina za účelom spracovania „Pilotného projektu policajných špecialistov pre prácu s komunitami“, ktorý bol ministrom vnútra Slovenskej republiky schválený na porade vedenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky uznesením č. 37/2004.

Obsahom predmetného projektu bolo praktické vytvorenie inštitútu policajného špecialistu pre prácu s komunitami. Pri vytýčení hlavného cieľa sa vychádzalo z predpokladu, že projekt nie je vypracovaný ako samostatný program vo vzťahu príslušník Policajného zboru a Róm. Jeho cieľom bolo prostredníctvom policajných špecialistov pre prácu s komunitami participovať s už rozbehnutými programami iných rezortov, ako sú napríklad „Programy sociálnej terénnej práce“. Zavedením projektu sa sleduje postupné dosiahnutie zmeny situácie v rómskych osadách, aby mali všetci obyvatelia rovnaký prístup ku všetkým výhodám a aktivitám bežne v obci ponúkaným. Dosiahnutie tohto cieľa je garantované snahou o vytvorenie optimálneho profilu policajného špecialistu pre prácu s komunitou, ako aj budovaním dôvery Rómov voči „svojmu“ policajtovi.

Realizačná fáza Pilotného projektu policajných špecialistov pre prácu s komunitami bola aplikovaná v priebehu celého roka 2005 a prebiehala z dôvodu najvyššieho počtu Rómov a rómskych osád v pôsobnosti Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Prešove a Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach.

Na základe doterajších skúseností a dosiahnutých výsledkov o zriadenie funkcie policajného špecialistu pre prácu s komunitami prejavili záujem aj ostatné krajské riaditeľstvá Policajného zboru, pričom na základe ich požiadaviek bol s účinnosťou od 1. januára 2007 rozšírený počet týchto policajných špecialistov o 100 príslušníkov Policajného zboru na celkový počet 118 príslušníkov Policajného zboru, čo vytvorilo predpoklady na rutinné zavedenie projektu do praxe a na kvalitné zabezpečenie zverených úloh v pôsobnosti všetkých krajských riaditeľstiev Policajného zboru v Slovenskej republike. Počty príslušníkov Policajného zboru a počet vybraných základných útvarov Policajného zboru sú v rámci jednotlivých krajských riaditeľstiev Policajného zboru diferencované v závislosti od aktuálnych potrieb a vyhodnotenej bezpečnostnej situácie na danom teritóriu. Pri výbere uchádzačov na funkciu policajného špecialistu pre prácu s komunitami jednotlivé krajské riaditeľstvá Policajného zboru vychádzali z vopred určených kritérií (služobných predpokladov, osobnostných a morálnych predpokladov), ktoré príslušník Policajného zboru – špecialista musí spĺňať. Vyhodnotenie rutinnej prevádzky tohto projektu bude zrealizované v roku 2008 a s poukázaním na dosiahnuté výsledky a spätné väzby by mal byť tento

rozšírený a v prípade potreby aj modifikovaný na iné rizikové komunity podľa potrieb a vývoja bezpečnostnej situácie.⁸

Pre účinnú ochranu bezpečnosti a s ňou súvisiacim efektívnym vedením boja s kriminalitou a inou spoločensky nežiaducou činnosťou je veľmi dôležité poznať policajno-bezpečnostnú situáciu na danom teritóriu so všetkými jej determinujúcimi atribútmi. Ide o takú situáciu, ktorá vzhľadom na svoj charakter, resp. existenciu určitých špecifických javov a procesov, ktoré vznikli na danom teritóriu v určitom časovom období, ako aj za určitých podmienok a okolností, vyvoláva vznik určitého druhu policajnej činnosti, resp. vznik súčasne niekoľkých druhov policajných činností.⁹ Znalosť policajno-bezpečnostnej situácie je okrem iného dôležitá aj pre zefektívňovanie výkonu hliadkovej a obchôdzkovej služby a s tým súvisiace skvalitňovanie preventívnej činnosti polície, ako aj pre rozširovanie spolupráce s verejnosťou a zvyšovanie účasti obyvateľstva na riešení úloh súvisiacich s ochranou bezpečnosti.

Práve rozširovanie spolupráce polície, menovite poriadkovej polície s verejnosťou je významnou formou účasti obyvateľstva na ochrane bezpečnosti a verejného poriadku a s tým súvisiacim bojom proti kriminalite a iným spoločensky nežiaducim javom. Ako veľmi efektívna forma spolupráce poriadkovej polície s verejnosťou, resp. s obyvateľstvom v regiónoch sa javí tzv. komunitná policajná činnosť. Podstatou komunitnej činnosti polície je spolupráca polície s verejnosťou s cieľom identifikovať a vzájomne riešiť problémy, ktoré ovplyvňujú kvalitu života v komunite. Aktivizovať komunikáciu polície s občanmi bolo aj jednou z úloh programu vlády Slovenskej republiky, ktorého hlavným cieľom je predovšetkým zvýšiť dôveryhodnosť verejnosti v políciu.

Komunitnú policajnú činnosť možno definovať ako cieľavedomú, premyslenú a koordinovanú činnosť polície zameranú na čo najširšiu spoluprácu s jednotlivcami a obyvateľmi regiónov, s cieľom dosiahnuť dôveryhodnosť obyvateľstva v políciu, zapájať komunity do procesu ochrany bezpečnosti a verejného poriadku v rámci boja proti kriminalite a iným spoločensky nežiaducim javom. Komunitou v súvislosti s komunitnou činnosťou polície sú napríklad: obyvateľstvo sídlisk, spoločenstvá vlastníkov bytov a bytových družstiev, rôzne náboženské spoločenstvá, resp. cirkvi a sekty, etnické komunity, záujmové združenia občanov, korporácie, komory, výrobné družstvá, mládežnícke organizácie, organizácie seniorov, ale aj miestnu samosprávu a pod. Do budovania dobrých vzťahov s členmi komunit by mal byť zapojený každý príslušník polície, predovšetkým na úrovni obvodných oddelení Policajného zboru. Pre policajtov policajných hliadok znamená komunitná činnosť okrem rozhovorov s členmi komunit aj návštevy a rozhovory s miestnymi obyvateľmi u nich doma, aby mohli byť identifikované a riešené aj ich problémy týkajúce sa najmä obáv z páchanej kriminality v miestnej lokalite, aby im boli ponúknuté aj rady v otázkach bezpečnosti a pomoc pri organizovaní a podporovaní občianskych hliadok. Riaditeľ obvodného oddelenia Policajného zboru, prípadne riaditeľ okresného riaditeľstva Policajného zboru by mal vysvetliť a prediskutovať kontroverzné policajné taktiky, aby členovia komunity porozumeli potrebe týchto taktík pre bezpečnosť a ochranu verejného poriadku v komunite.

Komunitnú policajnú činnosť možno charakterizovať dvomi základnými, ale zároveň veľmi významnými súčasťami, a to: vytváranie komunitných partnerstiev a pomoc pri riešení problémov v komunitách. Obsahom spolupráce polície s komunitou v rámci komunitného partnerstva je udržiavať pozitívny vzťah s komunitou v záujme zapájania členov komunity do

⁸ Podkladové materiály odboru poriadkovej polície prezídia Policajného zboru.

⁹ NESVADBA, *A Teória policajných a bezpečnostných činností: Teoretické východiská*. Bratislava : Akadémia PZ, 2004, s. 34 – 36.

preventívnej činnosti proti páchaniu kriminality v regióne, ako aj spoločný prístup pri riešení problémov členov komunity.¹⁰

Ak sa má stať komunitné partnerstvo účinným nástrojom ochrany bezpečnosti a verejného poriadku v regióne a efektívne spolupôsobiť v boji proti kriminalite a iným spoločensky nežiaducim javom, je predovšetkým dôležité, aby bol vytvorený pozitívny vzťah medzi políciou (konkrétnym príslušníkom Policajného zboru) a príslušnou komunitou. V rámci toho sa musia policajti k ľuďom v komunite správať úctivo a pristupovať k riešeniu ich problémov citlivo. Policajti musia s príslušnou komunitou udržiavať nepretržitý kontakt a medzi políciou a komunitou musí existovať vzájomná výmena informácií. Predpokladom toho však je, aby medzi policajtom a členmi komunity existovala vzájomná dôvera. Len vzájomná dôvera umožní polícii získať lepší prístup k cenným informáciám zo strany komunity, ktoré umožňujú prijatie účinných opatrení proti páchaniu kriminality a súčasne spätne pôsobiť na dobré pracovné vzťahy s komunitou. Dôvera sa však nevybuduje zo dňa na deň, ale vyžaduje trvalé úsilie. Ďalej je dôležité, aby sa členovia komunity aktívne zapájali do preventívneho pôsobenia zameraného proti páchaniu kriminality a iným spoločensky nežiaducim javom tak v samotnej komunite, ako aj mimo nej. Problémy súvisiace s ochranou bezpečnosti a verejného poriadku musia byť riešené spoločne na základe vzájomného a dobrovoľného konsenzu polície a komunít, pretože bez pomoci komunít by polícia sama nezvládla ochranu bezpečnosti a verejného poriadku a riešenie s tým súvisiacich problémov. Na ochranu bezpečnosti a verejného poriadku v regióne musia vynakladať podľa svojich možností sily a prostriedky tak polícia, ako aj komunity. Taktiež aj za plnenie úloh súvisiacich s ochranou bezpečnosti a verejného poriadku, ako aj za nachádzanie spoločných riešení problémov musia byť spoločne zodpovední tak polícia, ako aj komunity. Len za predpokladu, že budú vybudované vyššie uvedené vzťahy medzi políciou a komunitou a splnené vyššie uvedené podmienky, je možné spoločným úsilím bojovať proti kriminalite a iným spoločenským nežiaducim javom jestvujúcim v danom regióne, ako aj riešiť problémy, ktoré v danej komunite existujú.

Pokiaľ ide o riešenie problémov v komunite, rozumie sa ním najmä dôkladná analýza príčin a podmienok páchania kriminality v regióne a iných spoločensky nežiaducich javov. V rámci odhaľovania príčin a podmienok umožňujúcich páchanie kriminality (vrátane drobnej) je potrebné venovať spoločne pozornosť predovšetkým páchatelom trestných činov, ďalej problémovým osobám (to sú osoby, ktoré majú sklon k páchaniu kriminality, resp. distribúcii a užívaniu drog, majetkovej a násilnej kriminality). Ide spravidla o bezprizorné, maloleté osoby, mladistvých, bezdomovcov a pod. Pozornosť je potrebné venovať aj prostrediu, v ktorom tieto osoby žijú.

Komunitné partnerstvo vo svojej podstate by však malo presahovať uvedený štandardný prístup polície pri ochrane bezpečnosti a verejného poriadku v regióne. V rámci nadštandardného prístupu polície ku komunite by polícia napríklad mala venovať pozornosť a pomáhať obetiam dopravných nehôd a trestných činov, pomáhať pri riešení domácych a susedských konfliktov, pomáhať miestnym obyvateľom a podnikateľom pri zlepšovaní životných podmienok na sídliskách, pri poskytovaní sociálnych služieb občanom v núdzi a napokon slúžiť ako vzor občianstva.

Literatúra

DE ROVER, C. *Slúžiť a chrániť. Ľudské práva a humanitárne právo pre policajné a bezpečnostné sily*, 1998, Vydal Medzinárodný výbor Červeného kríža 2002, Bratislava, s. 414.

¹⁰ Podkladové materiály zo školiaceho seminára príslušníkov PZ SR „Partnerstvá medzi políciou a komunitou“. Bratislava, 2001, s. 11.

- IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné (Všeobecná časť) 1.* Bratislava 2006: Vydalo vydavateľstvo právnickej literatúry IURA EDITION, spol. s r. o. Bratislava. s. 530. ISBN 80-8078-084-6.
- KRSKOVÁ, A. *Úvod do štúdia práva.* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave 1997. s. 166. ISBN 80-8054-033-0.
- LIEBERMANOVÁ, S., LANDMANOVÁ, K., LOUWOVÁ, A., ROBERTSHAW, R. *Príručka komunitnej prevencie kriminality.* Sekretariát Rady vlády SR. Bratislava, 2003
- NESVADBA, A. *Teória policajných a bezpečnostných činností : Teoretické východiská.* Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2004. 111 s. ISBN 80-8054-324-0.
- NESVADBA, A., ZACHOVÁ, A. *Teória štátu a práva (vybrané problémy).* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave 2005. s. 5. ISBN 80-8054-347-X., s. 145.
- SVÁK, J., KUPCOVÁ, Z., FICO, R. *Polícia a ľudské práva (Európsky Koncept).* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2000. s. 7. ISBN 80-8054-155-8, 130 s.
- SVÁK, J. *Ústavné právo Slovenskej republiky (4. vydanie),* 2006, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 99 - 100, ISBN 80-8054-388-7. s. 476.
- Podkladové materiály zo školiaceho seminára príslušníkov PZ SR „*Partnerstvá medzi políciou a komunitou*“. Bratislava, 2001.
- Podkladové materiály odboru poriadkovej polície Prezídia Policajného zboru.
- Zák. č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.
- Zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov, zák. č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakateloch.
- Zák. č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
- Zák. č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení zák. č. 539/2005 Z. z.
- Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky , august 2006, s. 56.
- elektronický zdroj <http://referaty.atlas.sk/odborne-humanitne/pravo/39381/>.

Key words: human rights, principles, the Constitution of the Slovak Republic, fundamental rights and freedoms, rights protection authority, the Police Force, communities, community policing, police specialist.

Summary

In the article the author characterizes principles of the Constitution of the Slovak Republic while focusing on civic principle. He deals with guarantee of fundamental rights and freedoms given by rights protection authority concentrating on the Police Force, the prosecution, the Highest Audit Bureau and the Public Protector of Rights. He indicates main role of these authorities dealing with protection of right. He describes rights of the national minorities and ethnic groups and necessity to secure them by means of rights protection authority and especially by the Police Force. In the conclusion he directs his attention to community policing as one of specific activity and to a currently introduced project of police specialists working in community.

*plk. JUDr. Rudolf Briška
sekcia kontroly a inšpekčnej služby
Ministerstva vnútra Slovenskej republiky*

Recenzent: pplk. JUDr. Zoltán Perhács, PhD.